

Velfærdsstatens udfordringer

De væsentligste egenskaber ved den danske model, som alle er historisk begrundede, og som i denne bog optræder i det ene bidrag efter det andet, kan sammenfattes i en række hovedpunkter:

- Staten, kommunerne og amterne er de hovedansvarlige beslutningstagere
- Staten, kommunerne og amterne er også de væsentligste producenter af velfærdsydelse
- Størstedelen af finansieringen hviler på den almindelige beskatning
- Ydelserne står i princippet til rådighed for hele befolkningen (såkaldt universalitet)
- Der er ingen sammenhæng mellem det, den enkelte betaler i skat, og det, vedkommende får igen
- Ydelserne er i vid udstrækning individualiserede
- Kompensationen er generelt størst for dem med de laveste indkomster
- Der er en betydelig grad af indkomstudligning
- Arbejdsmarkedet og arbejdsmarkedets parter har en ganske særlig funktion i den danske velfærdsmodel
- Der er stor vægt på serviceydelser
- Vi har et højt skattetryk

Billedligt kan man opfatte den danske velfærdsstat som en gigantisk forsikringsordning, der dækker os alle – uden at ret mange af de enkelte ordninger i øvrigt har karakter af forsikring i teknisk forstand. Denne alle omfattende ordning har indlysende fordele. Der er tale om det mest omfattende risikofællesskab, som kan tænkes, og det betyder igen, at risikospredningen er overordentlig stor, fordi vi alle – men i forskellig grad – er udsat for risici. Dermed er risikoen spredt i langt højere grad, end en egentlig forsikringsordning ville kunne gøre. Det er både med til at skabe en betydelig tryghed i befolkningen, en billigere forsikring for de fleste og en ikke ringe risikovillighed til fx at tage uddannelse. Velfærdsstaten er derfor, som det er blevet sagt, en civilisationens triumf, men det betyder ikke, at den er uden problemer.

Problemerne eller – hvis man vil anlægge en mere positiv betragtning – udfordringerne har deres rod både i nutiden, fremtiden og i historien. Historisk er det vigtigt at forstå, at den danske velfærdsstat i sit udspring blev udviklet som et lukket system. Den er tænkt og levet som en *national* velfærdsstat. Det forudsætter, at arbejdskraften ikke er bevægelig over grænserne, at den enkelte lever sit liv i det land, hvor han eller hun fødes, og at vi har en indbyrdes – nationalt afgrænset – solidaritet, så de, der klarer sig godt, er villige til at finansiere velfærdsydelser til dem, der klarer sig mindre godt. Alt sammen i forvisning om, at der tilsvarende bliver taget hånd om dem selv, når de udsættes for sygdom, arbejdsløshed, handicap, alderdom, ulykke osv.

¹ Jørn Henrik Petersen er professor ved Institut for Statskundskab, Syddansk Universitet

² Klaus Petersen er lektor, ph.d ved Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse, Syddansk Universitet

Nok blev de grundlæggende principper knæsat i de første årtier af velfærdsstatens udvikling; men der er unægtelig stor forskel mellem datidens trykkesystem, serviceydelser og skatter og det, vi finder i den meget stærke vækstperiode i 1960'erne. I 1930'erne lå skattetrykket på ca. 12 pct. I 1960 havde vi – også i et internationalt perspektiv – endnu et forholdsvis beskedent skattetryk på omkring 25 pct. Det blev over en periode på ca. 20 år næsten fordoblet til de knap 50 pct., hvor det har ligget siden. Hvad enten vi kigger på de sociale udgifter, antallet af ansatte i den offentlige sektor eller antallet af personer på indkomstoverførsler, er der tale om en kraftig vækst.

Bag denne bog – og dens forgænger – ligger den kendsgerning, at vi lever i en tid, hvor velfærdsstaten og dens fremtid er til stadig diskussion.

Velfærdsstaten – især i dens danske variant – er udsat for en række udfordringer.

Udfordringer til velfærdsstaten

